

Guia docent

210278 - ACEH - Antropologia de la Ciutat i de L'Espai Habitat

Última modificació: 05/07/2024

Unitat responsable: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona
Unitat que imparteix: 756 - THATC - Departament de Teoria i Història de l'Arquitectura i Tècniques de Comunicació.

Titulació: GRAU EN ESTUDIS D'ARQUITECTURA (Pla 2014). (Assignatura optativa).

Curs: 2024 **Crèdits ECTS:** 5.0 **Idiomes:** Castellà

PROFESSORAT

Professorat responsable: MARTA LLORENTE DIAZ

Altres: Segon quadrimestre:
CARLOS BITRIÁN VAREA - 2SMI
RICARD GRATACÒS BATLLE - 2SMI
MARTA LLORENTE DIAZ - 2SMI

REQUISITS

Haver superat Projectes I i Projectes II.

COMPETÈNCIES DE LA TITULACIÓ A LES QUALS CONTRIBUEIX L'ASSIGNATURA

Específiques:

- EP16. Coneixement adequat de la història general de l'arquitectura.
- EP18. Coneixement adequat dels mètodes d'estudi de les necessitats socials, la qualitat de vida, l'habitabilitat i els programes bàsics d'habitatge.
- EP20. Coneixement adequat de les tradicions arquitectòniques, urbanístiques i paisatgístiques de la cultura occidental, així com els seus fonaments tècnics, climàtics, econòmics, socials i ideològics.
- EP22. Coneixement adequat de la relació entre els patrons culturals i les responsabilitats socials de l'arquitecte.
- EP24. Coneixement adequat de la sociologia, teoria, economia i història urbanes.

Genèriques:

- CG2. Conèixer el paper de les belles arts com a factor que pot influir en la qualitat de la concepció arquitectònica.
- CG3. Conèixer l'urbanisme i les tècniques aplicades en el procés de planificació.
- CG7. Comprendre les relacions entre les persones i els edificis i entre aquests i el seu entorn, així com la necessitat de relacionar els edificis i els espais situats entre ells en funció de les necessitats i de l'escala humana.
- CG5. Conèixer els problemes físics, les diferents tecnologies i la funció dels edificis de forma que aquests tinguin condicions internes de comoditat i protecció dels factors climàtics.
- CG1. Conèixer la història i les teories de l'arquitectura, així com les arts, tecnologies i ciències humanes relacionades amb aquesta.

Transversals:

CT5. Treball en equip: Ser capaç de treballar com a membre d'un equip, ja sigui com un membre més o realitzant tasques de direcció amb la finalitat de contribuir a desenvolupar projectes amb pragmatisme i sentit de la responsabilitat, assumint compromisos que tinguin en compte els recursos disponibles.

CT1. Emprenedoria i innovació: Conèixer i comprendre l'organització d'una empresa i les ciències que marquen la seva activitat; capacitat per comprendre les regles laborals i les relacions entre la planificació, les estratègies industrials i comercials, la qualitat i el benefici.

CT6. Ús solvent dels recursos de la informació: Gestionar l'adquisició, l'estructuració, l'anàlisi i la visualització de dades i informació de l'àmbit d'especialitat, i valorar de forma crítica els resultats d'aquesta gestió.

CT2. Sostenibilitat i compromís social: Conèixer i comprendre la complexitat dels fenòmens econòmics i socials típics de la societat del benestar; capacitat per relacionar el benestar amb la globalització i la sostenibilitat; habilitat per usar de forma equilibrada i compatible la tècnica, la tecnologia, l'economia i la sostenibilitat.

CT4. Comunicació oral i escrita: Comunicar-se de forma oral i escrita amb altres persones sobre els resultats de l'aprenentatge, de l'elaboració del pensament i de la presa de decisions; participar en debats sobre temes de la pròpia especialitat.

Bàsiques:

CB5. Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un grau alt d'autonomia.

CB2. Que els estudiants sàpiguen aplicar els seus coneixements a la seva feina o vocació d'una forma professional i tinguin les competències que es poden demostrar per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins la seva àrea d'estudi.

CB4. Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

CB1. Que els estudiants hagin demostrat tenir i comprendre coneixements en una àrea d'estudi que derivi de l'educació secundària general, i normalment es troba a un nivell que, si bé es recolza en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda del seu camp d'estudi.

CB3. Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes rellevants d'índole social, científica o ètica.

METODOLOGIES DOCENTS

Activitats presencials Hores/setmana

Lliçó magistral/mètode expositiu 2

Classe expositiva participativa 2

Activitats no presencials

Treball autònom 56 hores/semestre

OBJECTIUS D'APRENENTATGE DE L'ASSIGNATURA

"Antropologia de la ciutat" proposa una exploració de l'espai compartit de les ciutats, des d'una òptica que contempli al mateix temps la naturalesa dels nostres projectes arquitectònics i urbanístics i la realitat de la nostra experiència d'habitar-los. L'assignatura s'estableix en el marc genèric de la ciutat perquè en ell es condensen els símbols més poderosos de la nostra experiència compartida d'habitar. No obstant això, l'objectiu d'aquest estudi és reconèixer la cultura d'habitar en tota la gamma d'espais que determinem a través de l'experiència: en espais públics, a l'espai social i polític, als espais privats o íntims, als espais de la vida i de la memòria. L'espai és el resultat de la nostra experiència d'habitar. L'arquitectura suggereix i projecta la forma i les condicions de l'espai, però és l'experiència real la que definitivament ho configura. La ciutat no és un receptacle passiu, un marc de pedra, sinó una trama de realitats mòbils i dinàmiques en permanent reconstrucció. La memòria que guarda el llenç imprès de la ciutat és el cúmul de rastres que han deixat en ella la voluntat de conformació, l'experiència i l'atzar. Es tracta d'aprendre a llegir els signes i les petjades en l'observació dels diferents llocs que habitem. La finalitat última de l'assignatura és determinar el paper de l'arquitectura en el sistema d'una cultura global de la ciutat.

A més dels instruments propis de l'arquitectura, s'utilitzen els recursos de l'antropologia i de les ciències humanes: per explorar els significats culturals de les nostres nocions d'espai de manera àmplia i compartida. Es proposaran així instruments d'anàlisi tals com l'observació activa i el treball de camp. Però també s'exploraran formes innovadores de representar aquestes situacions en un espai integral que compregui tant el marc material com l'experiència d'habitar-ho. A partir d'això, s'aprofundirà en el significat que pel que fa a l'experiència de l'espai aporten les formes de representació de l'art plàstic, de la fotografia o del cinema, els relats literaris i altres documents de comunicació i d'expressió.

HORES TOTALS DE DEDICACIÓ DE L'ESTUDIANTAT

Tipus	Hores	Percentatge
Hores aprenentatge autònom	75,0	60.00
Hores grup gran	50,0	40.00

Dedicació total: 125 h

CONTINGUTS

Antropologia de la ciutat i de l'espai habitat

Descripció:

1. L'ORIGEN. Hàbitat. Estructura territorial. Ciutat.

1.1 L'espai humà abans de l'escriptura. Rastres i petjades d'ocupació i significació a l'espai. L'espai en cultures no escrites. L'espai de la primera fase de la vida.

L'espai com a cultura. Pensar l'origen per prefigurar l'avenir. El relativisme temporal en la cultura. 1.2 Formació de la ciutat.

L'aparició de la consciència urbana: l'escriptura i l'espai construït.

El paper del discurs en la construcció de la cultura de l'espai a través del temps. La pervivència de la consciència urbana al món actual.

2. COLONITZAR. Fundar. Ocupar. Expropiar. Arrasar.

2.1 Colonitzar i fundar nous llocs.

La memòria dels ciutadans: la polis a Grècia. La ciutat en el temps dels relats; epopeia i utopia.

La imatge del Nou Món en els orígens de l'Edat Moderna.

2.2 La colonització al llarg del temps.

El repartiment d'Amèrica i d'Àfrica. El repartiment del món.

La colonització com a marca de significació i representació: la fusió de cultures i de formes d'habitar. La descolonització com a projecte post bèl·lic. La violació dels acords de descolonització.

3. HABITAR. Assentaments. Recursos. El quotidià. La vida i la mort. Construcció i auto-construcció.

3.1 El fet d'habitar. Habitar com a cultura.

La vida, la casa, la ciutat. L'experiència quotidiana d'habitar.

Les diferents formes del subjecte que habita: hàbitat, gènere i edat. Hàbitat i memòria.

La vida en desplaçament.

3.2 L'espai dels vius i el dels morts.

Polis i necròpolis. Inscripcions funeràries, el text com a invocació.

La malaltia i la mort a la ciutat medieval. Malaltia i mort en la història. La tecnificació de la necròpoli al món contemporani. La mort oculta.

4. L'INHÒSPIT. EL LÍMIT DE LA POSSIBILITAT D'HABITAR. Violència i exclusió. Reclusió. Migració.

4.1 Habitar en la marginació. Espais fràgils. Vides nòmades, vides que traspassen els àmbits urbans, vides rurals, vides marginals.

Població i societat: la resposta de l'arquitectura a les estructures socials. Des de les castes fins a la classes socials. L'anonimat a les ciutats. La vida al carrer.

Formes marginals d'habitar el món i les seves lectures de l'espai. Èxodes. Desallotjaments. Desnonaments.

4.2 Condemna dogmàtica a la ciutat i experiència espontània.

Imatges urbanes en els textos i la imatgeria cristiana: ciutat, paradís i infern. Sodoma, Tiro, Jerusalem.

El signe moral pesa sobre la ciutat. Les mil formes de Babilònia al llarg dels temps. El monestir com anti-ciutat. L'experiència de la por en el marc monumental de les ciutats: les seves representacions.

Actuacions de fe de la Inquisició: exposició i esborrat de la memòria. La crítica a la metròpoli d'avui. La idea de vida inhumana.

4.3 La ciutat de la guerra. Cos i ciutat.

Història de la guerra. La destrucció total de la ciutat.

Memòria i destrucció. L'amnèsia: trauma de guerra. La ciutat dels enderrocs.

La destrucció dels cossos i de les cases. La imatge de la ciutat en el noticiari de guerra.

5. REPRESENTAR. NARRAR. IMAGINAR.

5.1 Matisos literaris de l'espai viscut.

L'espai idíl·lic i la ciutat des de la civilització llatina en la literatura occidental. La idea literària de ciutat i les seves alternatives.

L'espai del retir. La negació del món urbà per l'ideal de la vida solitària.

La imatge de la ciutat des de l'exili.

Relats de viatgers, etnògrafs, cooperants. La banalitat del viatge contemporani.

La descripció dels paisatges urbans i els seus vincles afectius amb el subjecte poètic.

5.2 La literatura urbana.

Topografia de la novel·la vuitcentista: centre, perifèria, gueto, suburbi, subsòl, espai aeri.

La ciutat de les utopies polítiques. La ciutat dels immigrants: diàleg entre ciutat d'origen i de destinació.

El desarrelament del subjecte anònim. La solitud a la ciutat.

La literatura inventa les ciutats d'avui. Londres. Nova York. París. Venècia. Dublín. Berlín. Barcelona.

La ciutat degradada, la ciutat de la fortuna imprevista, la ciutat dels guetos i dels suburbis. Ciutats de la perifèria i ciutats del centre.

Poesia urbana, fotografia i cinema: representacions de l'experiència i de la memòria.

5.3 La ciutat en l'època de la informació.

Imaginaris urbans. La percepció individual de la ciutat i la seva confrontació amb les imatges difoses en els mitjans de comunicació. Les ciutats del periodisme. Les ciutats de la misèria i de l'horror en les retransmissions televisives.

Dedicació: 8h

Grup gran/Teoria: 2h

Grup mitjà/Pràctiques: 2h

Aprenentatge autònom: 4h

SISTEMA DE QUALIFICACIÓ

Avaluació continuada

L'avaluació continuada es farà a partir del treball que desenvoluparà l'estudiantat durant el curs, mitjançant el lliurament de treballs o la realització de proves escrites i/o orals, segons els criteris i calendari que s'estableixin.

Avaluació final

Si l'avaluació continuada no és positiva es podrà realitzar una segona avaluació que consistirà en una prova final de caràcter global en el format que s'estableixi d'acord amb el criteri del professorat responsable (prova escrita o oral i/o lliurament de treballs).

NORMES PER A LA REALITZACIÓ DE LES PROVES.

L'avaluació es fa a partir d'un treball de curs que pot ser de dues modalitats:

1. Treball de camp, basat en l'observació activa, amb la intenció de definir, acotar i descriure un determinat "territori urbà": els seus usos, símbols, formes de representació i transformacions temporals.
2. Treball de recopilació de fets urbans a partir de testimonis i relats. Treballs sobre les vivències que reconstrueixen la memòria urbana i la memòria de l'espai.

En ambdós casos s'exposarà la realitat estudiada en una memòria escrita i un treball cartogràfic. S'experimentaran i es valoraran les formes d'expressió i comunicació de la realitat estudiada.

Es valorarà la presentació oral i la participació en els debats que es produeixin.

L'avaluació es complementarà amb la presentació de comentaris escrits a les reflexions fetes durant el curs i a les lectures especialitzades que es proposaran.

BIBLIOGRAFIA

Bàsica:

- Cucó, Josepa. Antropología urbana. Barcelona: Ariel, 2004. ISBN 9788434422223.
- Llorente Díaz, Marta. Topología del espacio urbano : palabras, imágenes y experiencias que definen la ciudad. Madrid: Abada Editores, cop. 2014. ISBN 9788416160075.
- Certeau, Michel de; Giard, Luce. La Invención de lo cotidiano. México, D.F. : [Guadalajara]: Universidad Iberoamericana. Departamento de Historia : Centro Francés de Estudios Mexicanos y Centroamericanos ; Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Occidente, 1996-1999. ISBN 9688592595.
- Hall, Edward T. La Dimensión oculta : enfoque antropológico del uso del espacio. México: Siglo Veintiuno, 2003.
- Llorente Díaz, Marta. La Ciudad : huellas en el espacio habitado. Barcelona: Acantilado, 2015. ISBN 9788416011582.
- Llorente, Marta (coord.); Gratacós, Ricard; Bitrián, Carlos. Espacios frágiles en la ciudad contemporánea : representaciones y formas de ocupación del espacio urbano : figuras de la fragilidad. Madrid: Abada, 2019. ISBN 9788417301484.
- Llorente Díaz, Marta. Entre naturaleza y arquitectura: el remanso del jardín. Barcelona: Acantilado, junio de 2023. ISBN 9788419036483.

Complementària:

- Sennett, Richard. El Declive del hombre público. 1ª ed. Barcelona: Anagrama, 2011. ISBN 9788433963222.
- Mernissi, Fatima;. Sueños en el umbral : memorias de una niña del harén. Barcelona: Muchnik, 1995. ISBN 8476692315.
- Carreras i Verdaguer, Carles; Moreno, Sergio. Llegint pedres, escrivint ciutats : unes visions literàries de la ciutat. Lledia: Pagès, 2009. ISBN 9788497797764.
- Calatrava, Juan; González Alcantud, José Antonio. La Ciudad : paraíso y conflicto. Madrid: Junta de Andalucía : Abada, 2007. ISBN 8496258874.
- Delgado, Manuel. El Animal público : hacia una antropología de los espacios urbanos. Barcelona: Anagrama, 1999. ISBN 8433905805.
- Monnet, Nadja. La Formación del espacio público : una mirada etnológica sobre el casc antic de Barcelona. Madrid : Barcelona: Los Libros de la Catarata ; Institut Català d'Antropologia, cop. 2002. ISBN 8483191520.
- Rowe, Colin; Koetter, Fred. Ciudad collage. Barcelona: Gustavo Gili, 1998. ISBN 8425217466.
- Sontag, Susan; Major, Aurelio. Ante el dolor de los demás. Madrid: Alfaguara, 2003. ISBN 9788420466705.
- Augé, Marc. Los "No lugares" : espacios del anonimato : una antropología de la sobremodernidad. Barcelona: Gedisa, 1993. ISBN 9788474324594.
- Augé, Marc. Ficciones de fin de siglo. Barcelona: Gedisa, 2001. ISBN 8474328675.
- Hall, P.. Ciudades del mañana: historia del urbanismo en el siglo XX. Barcelona: Ediciones del Serbal, DL 1996. ISBN 8476281900.
- Rodríguez Adrados, Francisco; Gonzalo, Manuel. La Democracia ateniense. Madrid: Alianza, cop. 1975. ISBN 8420621072.
- Rykwert, Joseph; Trías, Eugenio. La Idea de ciudad : antropología de la forma urbana en Roma, Italia y el mundo antiguo. Salamanca: Síqueme, 2002. ISBN 8430114688.
- Schlögel, Karl; Arántegui, José Luis. En el espacio leemos el tiempo : sobre historia de la civilización y geopolítica. Madrid: Siruela, 2007. ISBN 8498410649.
- Vidal-Naquet, P.. Formas de pensamiento y formas de sociedad en el mundo griego : el cazador negro. 1ª ed. Barcelona: Península, 1983. ISBN 8429719520.
- Clifford, James. Itinerarios transculturales. Barcelona: Gedisa, 1999. ISBN 9788474326475.
- Rosso, Beppe; Taricco, Filippo; Vivanco, Juan. La Ciudad frágil. Barcelona: Bellaterra, cop. 2010. ISBN 9788472904828.
- Sennett, Richard. Carne y piedra : el cuerpo y la ciudad en la civilización occidental. Madrid: Alianza, DL 1997. ISBN 8420694894.
- Mumford, Lewis; Sanromán, Diego Luis. Historia de las utopías. Logroño: Pepitas de calabaza, 2013. ISBN 8415862067.
- Mumford, Lewis; Revol, Enrique L. La Ciudad en la historia : sus orígenes, transformaciones y perspectivas. Logroño: Pepitas de Calabaza, 2012. ISBN 9788493943783.
- Zumthor, Paul. La Medida del mundo : representación del espacio en la Edad Media. Madrid: Cátedra, 1994. ISBN 8437613019.
- Carreras i Verdaguer, Carles. La Barcelona literària : una introducció geogràfica. Barcelona: Proa, 2003. ISBN 8484376184.
- Carreras i Verdaguer, Carles. La Ciudad en la literatura : un análisis geográfico de la literatura urbana. Lleida: Milenio, 2013. ISBN 9788497435901.
- Lefebvre, Henri; Martínez Lorea, Ion; Martínez Gutiérrez, Emilio. La Producción del espacio. Madrid: Capitán Swing, 2013. ISBN 849416905X.
- Schafer, R. Murray; Cazorla, Vanesa G. El paisaje sonoro y la afinación del mundo. Barcelona: Intermedio, 2013. ISBN 9788461660902.

RECURSOS

Altres recursos:

Els materials i documents de l'assignatura poden estar redactats indistintament en qualsevol dels idiomes d'impartició.